

К. Д. Діцман

аспірант кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ: СТАНДАРТИЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Жодна держава не може побудувати свою економіку і цивілізовані взаємовигідні торговельно-економічні відносини з іншими країнами без стандартів. Особливо це набуває ваги в епоху глобалізації та інтеграції. Зміни, які є постійним явищем, вимагають певної динаміки процесів у різних сферах, зокрема й у сфері стандартизації освітніх послуг. Тому розвиток динамічних механізмів та інструментів публічного управління освітою шляхом стандартизації освітніх послуг постає актуальним завданням як для наукової думки, так і для впровадження реформ. Це й обумовило мету дослідження та його результати, а саме: на основі аналізу загальнотеоретичних і галузевих досліджень сучасного стану публічного управління освітою виявити існуючі проблеми в аспекті стандартизації освітніх послуг, зокрема й понятійного та термінологічного характеру, а також запропонувати шляхи їх вирішення, що дасть змогу вдосконалити публічне управління освітою в аспекті стандартизації освітніх послуг та практики його застосування.

Уточнено категоріальний апарат дослідження. Зокрема дістало подальшого розвитку поняття «стандартизація освітніх послуг». Авторка розуміє стандартизацію освітніх послуг як діяльність, спрямовану на досягнення оптимального ступеня упорядкування в галузі освіти шляхом встановлення положень для загального і багаторазового використання відносно реально існуючих або потенційних завдань для освітньої сфери. А поняття «стандарт в галузі освіти» тлумачить як рамковий документ, розроблений на основі консенсусу й затверджений залежно від рівня стандарту (міжнародний / регіональний / національний) визнаною міжнародною / регіональною організацією або визнаним органом країни (для України це – Міністерство освіти і науки України), в якому встановлюються для загального й багаторазового використання правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються різних видів освітньої діяльності або їх результатів, і який спрямований на досягнення оптимального ступеня відповідності та впорядкованості в галузі освіти на різних рівнях. Обґрунтовано, що стандартизація освітніх послуг є інструментом публічного управління освітою.

Ключові слова: стандарт в галузі освіти, об'єкт стандартизації в галузі освіти, сфера / галузь / область стандартизації, рівень стандартизації в галузі освіти.

Постановка проблеми. Важливість стандартизації для економіки і суспільства загальноновизнані світовим суспільством. Так у сучасному світі цінується багато речей. І якщо йдеться про будь-які товари або послуги, то передусім, цінується їх якість. Загальноновизнано, що якість досягається багатьма факторами, а стандарт є одним з них.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що жодна держава не може побудувати свою економіку і цивілізовані взаємовигідні торговельно-економічні відносини

з іншими країнами без стандартів. Особливо це набуває ваги в нинішній час – в епоху глобалізації та інтеграції. Зміни, які є постійним явищем, вимагають певної динаміки процесів у різних сферах, зокрема й у сфері стандартизації освітніх послуг. Розвиток технологій, зміна форми власності більшості підприємств, поява вільних ринків товарів і послуг, нові елементи ринкового та державного регулювання, прискорення процесів оновлення і створення нової продукції та послуг потребують, зокрема, появу динамічних механізмів та інструментів публічного управління освітою шляхом стандартизації освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці С. Кузьмін, О. Павленко, О. Трякіна відмічають, що «процеси глобалізації показують постійно зростаючу важливість стандартів як нового засобу конкурентної боротьби» [1, С. 7-14] на ринку товарів та послуг, зокрема й освітніх. Вчені визначають концептуальні основи розробки та впровадження міжнародних стандартів, механізмів та інструментів, досліджують вимоги ринку в області знання стандартів і нові програми навчання, проектують освітнє середовище для просування стандартів на товари та послуги й освітніх стандартів у навчальні програми [1; 2; 3; 4; 5]. Знаковим фактором слід визнати увагу впливової міжнародно визнаної організації – Європейської економічної комісії ООН – до питань просування стандартів навчання стандартів та до «розумного регулювання» [6].

Мета статті – на основі аналізу загальнотеоретичних і галузевих досліджень сучасного стану публічного управління освітою виявити існуючі проблеми в аспекті стандартизації освітніх послуг, зокрема й понятійного та термінологічного характеру, а також запропонувати шляхи їх вирішення, що дасть змогу вдосконалити публічне управління освітою в аспекті стандартизації освітніх послуг та практику його застосування.

Виклад основного матеріалу. Важливо визначити категоріальний апарат дослідження, тому передусім розглянемо й визначимо поняття «стандартизація освітніх послуг», «об'єкт стандартизації в галузі освіти», «сфера/галузь/область стандартизації», «рівень стандартизації в галузі освіти», «стандарт в галузі освіти», «продукт стандартизації в освітній сфері». Аналізу загальнотеоретичних і галузевих досліджень сучасного стану публічного управління освітою дав змогу виявити існуючі проблеми в аспекті стандартизації освітніх послуг понятійного та термінологічного характеру і потребував подальшого наукового розвитку, уточнення базових понять дослідження.

Згідно п.1.1. «Словника зі стандартизації та суміжних видів діяльності» (2:2004) Європейської Економічної комісії ООН

стандартизація визначається як «діяльність, спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування в певній галузі шляхом встановлення положень для загального і багаторазового використання відносно реально існуючих або потенційних завдань» [7]. Зокрема, така діяльність виявляється у процесах розробки, оприлюднення й використання стандартів. Для нашого дослідження суттєво, що найважливішими результатами діяльності зі стандартизації є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів і послуг їхньому функціональному призначенню. Отже, поняття «стандартизація освітніх послуг» будемо розуміти як діяльність, спрямовану на досягнення оптимального ступеня упорядкування в галузі освіти шляхом встановлення положень для загального і багаторазового використання відносно реально існуючих або потенційних завдань для освітньої сфери (авторське визначення).

Ураховуючи визначення, що об'єктом стандартизації виступає саме той об'єкт, який має бути стандартизовано. І якщо зважати на те, що в широкому сенсі для поняття «об'єкт стандартизації» прийнято вислів «продукція, процес або послуга», який слід розуміти як те, що відноситься рівною мірою до будь-якого матеріалу, компоненту, обладнання, системи, їх сумісності, протоколу, процедури, функції, методу або діяльності, то об'єктом стандартизації у нашому дослідженні визначаємо освітні послуги. Сукупність об'єктів стандартизації, що взаємопов'язані, окреслює *сферу (область, галузь) стандартизації*. У нашому випадку йдеться про освітню галузь. Уважаємо, що *продуктом стандартизації в освітній сфері* виступають стандарти для певних освітніх послуг, процесів, продуктів, тощо.

Щоб стандарт був корисним, дієвим, «працював» на користь суспільства і держави, він має базуватися на узагальнених результатах науки, техніки і практичного досвіду; бути спрямований на досягнення оптимальної корисності для суспільства. Спираючись на базове визначення стандарту Європейської економічної комісії ООН (2:2004) [8], під *стандартом в галузі освіти* будемо розуміти рамковий документ, розроблений на

основі консенсусу й затверджений залежно від рівня стандарту (міжнародний глобальний / регіональний / національний) визнаною міжнародною / регіональною організацією або визнаним органом країни (для України це – Міністерство освіти і науки України), в якому встановлюються для загального й багаторазового використання правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються різних видів освітньої діяльності або їх результатів, і який спрямований на досягнення оптимального ступеня відповідності та впорядкованості в галузі освіти на різних рівнях (*визначення наше – К.Д.*).

В епоху глобалізації та інтеграції, зважаючи на інтеграційний курс нашої країни, все більшої ваги набуває чинник відповідності національних стандартів міжнародним. Тому значна увага держави, на наше переконання, має бути приділена участі представників України в діяльності на різних *рівнях стандартизації* (формах участі в діяльності зі стандартизації): міжнародна (стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів усіх країн), регіональна (стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів країн лише одного географічного, політичного або економічного регіону), національна (стандартизація, яка проводиться на рівні однієї конкретної країни) стандартизація.

Зважаючи на те, що національна стандартизація є компетенцією державного уповноваженого органа, то є підстави стверджувати, що стандартизація освітніх послуг виступає *інструментом* впливу на об'єкт управління, а отже, інструментом публічного управління освітою. Базуючись на визнаній класифікації інструментів державного регулювання (фінансові, інформаційно-консультативні та адміністративні інструменти) та спираючись на проведений нами аналіз, ми вважаємо, що стандартизацію освітніх послуг можна віднести до комплексного адміністративно-інформаційно-консультативного інструменту. У якості аргументу висловлюємо думку, що певні стандарти на продукт або процедуру (як і інформаційно-консультативні інструменти) будуть найменш інтенсивними за ступенем регуляторного впливу (зокрема, освітня про-

грама як стандарт з певної спеціальності для певного закладу вищої освіти тощо), проте вони мають особливе значення, тому що виробляються окремим закладом вищої освіти шляхом вироблення суспільної думки його фахівців. Проте, з іншого боку, стандартизація освітніх послуг виступає регламентуючим інструментом (як і адміністративні інструменти), тому що визначатиме й фіксуватиме як рамкові ті документи, на яких має будуватись процес надання освітніх послуг.

Висновки і пропозиції. Таким чином, на основі аналізу загальнотеоретичних і галузевих досліджень сучасного стану публічного управління освітою виявлено існуючі проблеми в аспекті стандартизації освітніх послуг, зокрема понятійного та термінологічного характеру. Уточнено категоріальний апарат дослідження: поняття «об'єкт стандартизації в галузі освіти», «сфера / галузь / область стандартизації», «рівень стандартизації в галузі освіти», «продукт стандартизації в освітній сфері». Також дістало подальшого розвитку поняття «стандартизація освітніх послуг», яке розуміється як діяльність, спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування в галузі освіти шляхом встановлення положень для загального і багаторазового використання відносно реально існуючих або потенційних завдань для освітньої сфери. Під поняттям «стандарт в галузі освіти» запропоновано розуміти рамковий документ, розроблений на основі консенсусу й затверджений залежно від рівня стандарту (міжнародний глобальний / регіональний / національний) визнаною міжнародною / регіональною організацією або визнаним органом країни (для України це – Міністерство освіти і науки України), в якому встановлюються для загального й багаторазового використання правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються різних видів освітньої діяльності або їх результатів, і який спрямований на досягнення оптимального ступеня відповідності та впорядкованості в галузі освіти на різних рівнях. Також обґрунтовано, що стандартизація освітніх послуг є інструментом публічного управління освітою.

Список використаної літератури:

1. Kouzmine S., Pavlenko E. Market requirements on standards issues and new educational programmes. *Customs Scientific Journal CUSTOMS*. Vol. 1, 2015. – pp. 7-14.
2. Кузьмин С. І., Павленко О. О. Вимоги ринку в сфері стандартів на товари і послуги та їх просування в навчальні програми / С. І. Кузьмин, О. О. Павленко // Інженерні та освітні технології. Щоквартальний науково-практичний журнал [Електронний журнал]. Тематичний випуск «Сучасна вища освіта: реалії, проблеми, перспективи» – Кременчук : КрНУ, 2015. – № 3 (11). – 216 с. – С. 25-27.
3. Павленко О.О., Кузьмин С.І. Врахування міжнародних стандартів на товари та послуги при підготовці фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності / О.О. Павленко, С.І. Кузьмин // Фінансово-економічна стратегія розвитку України в умовах сучасних геополітичних викликів (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти): Міжнародна науково-практична конференція (20 листопада 2015). – Дніпропетровськ: УМСФ, 2015. – с. 335. – С. 248-249.
4. Pavlenko O.O., Triakina O.O., Kouzmine S. I. Standards for goods and services and education standards: designing the educational environment in promotion of standards / O. O. Pavlenko, O. O. Triakina, S. I. Kouzmine // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка», № 1 (53), Дніпропетровськ: Академія митної служби України. – 2015. – С. 29-34.
5. Павленко О.О. Концептуальні основи розробки та впровадження міжнародних стандартів, механізмів та інструментів (на прикладі Професійних стандартів Всесвітньої митної організації). Право та державне управління: зб. наук. пр. – Запоріжжя. – 2012. – № 1 (6). – С. 109 – 114.
6. Kouzmine S. «Smart regulations» – how to find right balance // *Customs Scientific Journal CUSTOMS*. № 1, 2013. – pp. 7-14.
7. Standardization and related activities – General vocabulary. / ISO/IEC Guide. // ISO/IEC, Eighth edition, 2. – 2004. – 76 p.
8. Державне управління: словник-довідник / [Уклад.: В. Д. Бакуменко, Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, та ін.]; За заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. – К.: УАДУ, 2002. – 228 с.

Ditsman K. Public education management: standardization of educational services

No state can build its own economy and civilized mutually beneficial trade and economic relations with other countries without standards. This is especially important in the era of globalization and integration. Changes that are a constant phenomenon require a certain dynamics of processes in various areas, including in the field of standardization of educational services. Therefore, the development of dynamic mechanisms and tools for public education management through standardization of educational services is an urgent task for both scientific thought and the implementation of reforms. This determined the purpose of the study and its results, namely: based on the analysis of general theoretical and industry studies of the current state of public education management, to identify existing problems in the aspect of standardization of educational services, including conceptual and terminological nature, as well as to suggest ways to solve them, which will improve public education management in the aspect of standardization of educational services and the practice of its application.

The categorical research apparatus has been clarified. In particular, the concept of "standardization of educational services" was further developed. The author understands the standardization of educational services as an activity aimed at achieving an optimal degree of ordering in the field of education by establishing provisions for general and repeated use in relation to actual or potential tasks for the educational sphere. The concept of "standard in the field of education" interprets as a framework document developed on the basis of consensus and approved depending on the level of the standard (international global / regional / national) by a recognized international / regional organization or recognized body of the country (for Ukraine this is the Ministry of Education and Science of Ukraine), which sets out for general and repeated use rules, general principles or characteristics concerning various types of educational activities or their results, and which is aimed at achieving an optimal degree of conformity and order in the field of education at different levels. It is proved that standardization of educational services is a tool of public education management.

Key words: *standard in the field of education, object of standardization in the field of education, sphere / industry / area of standardization, level of standardization in the field of education.*